

FJÄRDE VÄRLDEN

Fjärde Världen 35 år

Nr 2 2019 80 kr Ursprungsfolk och etniska minoriteter

**Rättstvist i Indien:
Ursprungsfolk riskerar
avhysas från traditionella
boplatser i skogsområden**

**Intervju
med Nasrin
Khosravi från
Iran**

FJÄRDE VÄRLDEN

Föreningen Fjärde Världen
Solidaritetshuset
Tegelviksgatan 40
11641 Stockholm
post@f4world.org
www.f4world.org
http://fjardevarlden.nyblogg.se/
https://www.facebook.com/groups/
fjardevarlden/
Organisationsnummer 802015-2636
Plusgiro 479 54 91-2
Tel 073-6676439

Redaktion:

Henrik Persson, ansvarig utgivare
Ola Persson
Elisabeth Christell
Rolf Ericsson
Ingrid Jonsson

Layout: Elisabeth Christell

Ekonomi: Rolf Ericsson

Prenumeration 4 nr/år: 250 kr

För pensionärer, arbetslösa
och studenter: 160 kr

För institutioner: 280 kr

Stödprenumeration: 350 kr

Medlemskap: Är inkluderat i prenu-
merationen.

Tryck: Myran Grafiska, Varberg 2019

Upplaga: 700 ex

ISSN 0282-258

Tidningen ges ut av Föreningen
Fjärde Världen. För innehåll och åsik-
ter ansvarar de enskilda skribenterna.
Den som lämnar material till Fjärde
Världen anses ha gett sitt tillstånd
till publicering på vår hemsida och
Facebooksida samt i Globalarkivet.

Ur arkivet:

Fjärde Världen 3/2004:

I samband med ceremonin på Etnografiska museet den 30 september 2004 gällande återlämnandet av aboriginska kvarlevor från Australien var det presskonferens.

”Författaren Sven Lindqvist, som skrivit en artikel i Dagens Nyheter om de aboriginska kvarlevorna förra året, passade på att ta tag i den intressanta frågan om alla samiska skelett på museet och återlämnandet av dem.

Anders Björklund svarade att Etnografiska museet inte har kvar några samiska föremål överhuvudtaget längre, de har alla lämnats

till Åjtte i Jokkmokk och lånas in därifrån till utställningar.

Historiska museets chef, som också närvarade i publiken, tog till orda och erkände att Historiska har en hel del skelett, men de kan inte bara återlämnas utan måste krävas av någon/några, det måste finnas några att förhandla med. I några fall förekommer förhandlande, men han betonade att processen är långsam. Mycket långsam.”

Fjärde Världen skrev mycket mer om återlämnandet i det numret.

Läs mer om nyligen framlidna Sven Lindqvist på sidan 21 i detta nummer.

www.f4world.org f.varlden@gmail.com

Vi finns på Facebook!

Innehåll

Ledare.....	3	Amazon Watch.....	16-17
Intervju: Nasrin Khosravi.....	4-8	Konstnären Théo Tobiasse.....	18-19
Uigurer besökte Fjärde Världen.....	9	Böcker & tidskrifter.....	20
Universitetsnytt.....	10	Minnesord, Sven Lindqvist.....	21
Esther Htusan i Stockholm.....	11	Föreningsnytt	22-23
Ut ur Afrika!.....	12-14		
Minoritetens mat: Kimchi.....	15		

Omslagsbild:
Upul i Sinharajaskogen på
Sri Lanka samlar sav från
kitulpalmen
Foto: Ayeshanthe

**WWW.
GLOBAL-
ARKIVET.SE**

En hel del artiklar från tidigare nummer av Fjärde Världen kan du hitta på Globalarkivet.

och ursprungsfolk

Runtom i världen finns det minst 100 000 naturreservat eller nationalparker. De har bildats av regeringar, myndigheter eller privatpersoner för att bevara naturformer och växt- och djurliv. Sammanlagt täcks 12-15 procent av jordens landyta av sådana skyddade områden. Många av de största naturreservaten finns i tropiska regnskogar i Asien, Afrika och Sydamerika. Det är områden, som har avgörande betydelse för jordens klimat och biologiska mångfald. Regnskogarna spelar en central roll för vattnets kretslopp, de lagrar miljardtals ton kol, avger livsviktigt syre till atmosfären och är värdmiljö för fyra femtedelar av jordens landlevande arter.

Skogarna sammanfaller ofta med olika ursprungsfolks traditionella marker. Dessa folk borde ha en huvudroll när det gäller naturskydd och klimatförändringar. De känner allra bäst till sina lokala ekosystem och har även ett direkt intresse av att bevara naturen.

Trots att Internationella naturvårdsunionen (<https://www.iucn.org>) erkänner ursprungsfolkens rättigheter i naturvårdssammanhang så negligeras ursprungsfolk fortfarande av många regeringar och andra styrande organ när det gäller frågor om klimat och miljö. Ibland åsidosätts deras rättigheter i namn av "naturskydd".

Ett aktuellt exempel är Lenya National Park i Myanmar där statens egentliga syfte är att komma åt naturresurserna, inklusive för viss skogsavverkning. Det är ett traditionellt område för karenfolket, som oroar sig över att bli tvångsflyttade från områden där all bosättning kommer att förbjudas.

I Indien pågår en rättstvist, som riskerar att leda till att miljontals människor från olika ursprungsfolk avhyses från sina traditionella boplatser i skogsområden. Rättstvisten har beklagligt nog initierats av några indiska miljöorganisationer. Före-

ningen Fjärde Världen har sänt ett brev till Indiens ambassad i Stockholm där vi lyfter fram att ursprungsfolk måste ses som allierade när det gäller bevarande av skogsområden. (Läs brevet på sidan 22.)

I Botswana bildades 1961 "Central Kalahari Game Reserve" till skydd för djurlivet i ökenområdet. Sanfolkets rättigheter erkändes då och de kunde fortsätta att leva där och jaga för sitt dagliga uppehälle. Sedan dess har gruvintressen och kommersiellstörvtjakt tillåtits inkräkta på både natur och kultur. Sanfolket tilläts inte längre att jaga på traditionellt vis med hänvisning till naturskyddet. Detta trots att de har en hållbar relation till djurlivet sedan tusentals år. Sanfolket vet hur de ska värna om djurarterna, vilket de utländska turistjägarna inte har en aning om.

I Sverige har vi Laponia, ett område där flera nationalparker och samebyar ingår. Laponia har av UNESCO utsetts till världsarv och förvaltas gemensamt av myndigheter och samebyar. Ett steg i rätt riktning och som borde vara en modell att ta efter.

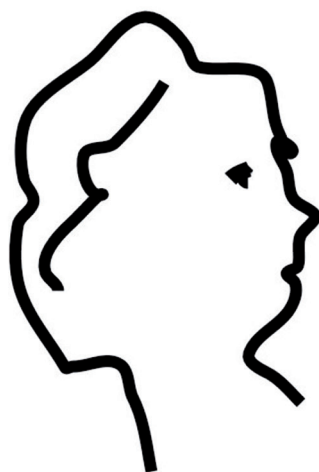
Föreningen Fjärde Världen uppmanar Världsnaturfonden/WWF och Svenska Naturskyddsforeningen, samt alla övriga folkrörelser i miljöfrågor: **Stöd ursprungsfolken, de är nyckeln till att rädda planetens minst förstörda naturområden och ekosystem!**

Ursprungsfolk drabbas först och kanske hårdast av klimatförändringar. I de arktiska områdena, men också ökenområden som till exempel Kalahari i södra Afrika, går förändringarna fort. Klimatförändringarna debatteras förstås mycket livligt och kunnigt bland ursprungsfolk och de försöker föreslå lösningar. Enligt ursprungsfolken är det ett villkor för framgång i klimatarbetet att ta tillvara deras traditionella kunskap när det gäller hur naturen fungerar. Än så länge får ursprungsfolken oftast knacka på dörren till möten på "hög" nivå där stater och miljöexperter diskuterar framtida åtgärder. Det är hög tid att öppna den dörren!

**Ann-Kristin Håkansson
Rolf Ericsson**

Politikern

Satirteckning av Nils Utterman

**- Vi vanliga är
ovana vid ovanligas
vanor.**

"Imamernas spår syns i maten"

Nasrin Khosravi, som är iranier från Teheran, kom till Sverige 1989 efter det långa kriget mellan Irak och Iran. Idag arbetar Nasrin inom vården i Sverige. Fjärde Världens Henrik Persson har träffat henne.

Ofta tänker vi oss kanske Iran som ett väldigt enhetligt land där islam dominerar och alla tillhör samma folk- och språkgrupp. Men det här stämmer inte riktigt.

I Iran finns flera olika minoritetsfolk, även nomader, och olika språk och religioner representerade. Bland andra folkgrupper som tillhör den iranska språkgruppen märks tadzjiker, osseter, pashtuner, zazaer, och kurder, samt historiska folkgrupper

som saka, parther och meder. Hazarerna i Afghanistan talar dari och det är ett språk som i allmänhet förstås av iranier. I Iran lever också araber, judar och balucher.

Den största minoriteten i Iran är de iranska azerbajdzjanerna som utgör minst 15 miljoner (en del säger över 18 miljoner) av Irans 83 miljoner invånare.

Nasrin, som själv tillhör den här folkgruppen, vet också mycket om den traditionella persiska kulturen, och hur olika seder och bruk utövas. De flesta iranier är medvetna om att de tillhör en gammal kultur som funnits i tusentals år innan islam infördes i området.

När jag frågade Nasrin om just de här sakerna, blev det ett intressant samtal över en kopp kaffe.

Du är uppväxt i Teheran?

- Ja, mina föräldrar var 15 respekti-

ve 13 år, när de flyttade från sina hemtrakter i den iranska delen av Azerbajdzjan till Irans huvudstad Teheran. De talade inte *farsi* (persiska) då, utan bara *azeri*, som är ett turkiskt språk. Det var i Teheran de lärde sig farsi.

- De andra kallade oss för "turkar" och såg ned på oss.

-I kvarteret fanns det även kristna familjer. Jag kommer ihåg att de bjöd oss på bröd när de hade sina högtider.

Hur var din barndom och ungdom?

- Från det jag var 9 år fick jag hjälpa mamma i köket. Jag fick aldrig vara barn, kan man säga. Men jag hade inte en "hemsk barndom" ändå, anser jag. I samhället generellt hade kvinnor det bättre då än idag. Det här var på shahens tid, det fanns inte slöjtvång, musikförbud och liknade.

- Jag blev senare gift med en kusin i ett arrangerat äktenskap.

Fakta om iranska azerbajdzjaner och iranier

Folkgruppen är även kända som iranska azerier, iranska turkar, persiska turkar, azeri-turkar, azerbajdzjanska turkar eller persiska azerbajdzjanis, och är iranier av azeri-etnicitet som kan prata azerbajdzjanska språket som sitt första språk.

Iranska azeris förekommer huvudsakligen i, och är infödda i, regionen Iranska Azerbajdzjan, däribland i provinser östra azerbajdzjan, Ardabil, Zanjan, västra Azerbajdzjan och i mindre antal i andra provinser som

Kurdistan, Qazvin, Hamadan, Gilan, Markazi och Kermanshah. Iranska azeris utgör en betydande minoritet i Teheran, Karaj och andra regioner.

Iranier är vanligtvis en benämning på invånare i staten Iran och den iranska diasporan (cirka 5-7 miljoner), eller den i Iran dominerande folkgruppen perser.

Iran är en av världens äldsta kulturnationer. Iran är hemvist för en av världens äldsta kontinuerliga civilisationer. Den

första iranska dynastin bildades 2800 f Kr under kungadömet Elam. De iranska mederna enade Iran under ett imperium 625 f Kr. Landet upplevde en glansperiod under det persiska akemenidriket då Iran var världens ledande stormakt. De efterträddes av det hellenska seleukidriket och två efterföljande iranska imperier, partherna och sasaniderna som åter gjorde Iran till en stormakt i Asien.

Nasrin Khosravi vet mycket om den traditionella persiska kulturen, och hur olika seder och bruk utövas. Foto: Henrik Persson

Nouruz, det är det traditionella nyårsfirandet i Iran, där man äter speciell mat och hoppar över sju eldar?

- Ja, men nouruz har ju inte mycket med islam att göra. Det är en äldre sed som firades redan på Zardoshts (Zarathustras) tid för flera tusen år sedan. Då äter vi speciell mat: fisk, ris med örter i, och kakor, nötter, frön, frukt.

- I nouruzfirandet ingår en gestalt, Hadjifiruz, han sjunger om den kommande våren och det nya året. Det finns också någon som kallas Baba Nouruz, som liknar den västerländska tomten litegrann, också med röda kläder, berättar Nasrin.

Din mamma i Teheran brukar göra gratis mat till hela grannskapet, varje år?

- Ja, i tio dagar i månaden *Muharram* sörjer den muslimska befolkningen Husseins (som var den tredje imamen) och hans släkts död på 600-

talet. Hussein kämpade för frihet, men han blev dödad. Han hävdade sin rätt.

- Mat och vatten stängdes av till Hussein och hans anhängare, hans familj och egna barn, som var små. De krigade i tio dagar, utan mat, utan vatten.

Dessa tio dagar, för 1 400 år sedan, sörjer den troende befolkningen än idag.

Ingen får röra maten

- Eftersom Hussein och hans släkt och anhängare då inte fick mat och dryck, bjuder befolkningen varandra vid den här tiden på året på mat och dryck. I grannskapet, på gatan, från bilar.

- Den sista dagen av de tio dagarna heter *Ashura*. Det är då Hussein dör, det brukar vara ett intensivt sörjande. Det finns parader, där männen förut slog sig med kedjor och svärd så att de

började blöda. Men nu är det förbjudet.

Finns det särskilda seder kring maten också, vid den här tiden på året?

- Ja, maten som lagas under de tio dagarna har speciella egenskaper, som att folk tror att imamen kommer och gör tecken i maten som symboliserar att den är godkänd, att den är ren, att det man önskar sig ha gått i uppfyllelse.

- När maten är färdig stänger man av värmen för att få tecknen från maten. Man lägger locket på och går därifrån och ber till Gud och sörjer.

- Under tiden har imamen tillfälle att komma och besöka maten, tänker man sig. Ingen får röra maten eller vara i närheten. Det är de döda imamerna, som gör spår i maten.

Hur kan de här spåren se ut?

- När det är dags att servera maten

kommer de och öppnar grytorna. Försiktigt, så att det inte kommer vatten eller vätska i. Då kan man tolka det som syns i ytan på maten. Det kan stå namnet på en imam till exempel Ali, Hassan eller Hussein. Det kan vara avtryck från handen med fem fingrar. Det tolkas som Mohammed, Ali, Hassan, Hussein och så vidare. Det kan stå Abolfazh, en annan i Husseins följe. Han hade inga händer, dom kapade hans händer så han hade inga händer. Han hade fått tag på vatten och skulle ge till de törstiga barnen, men stamledaren Yazid och hans anhängare högg av händerna på Abolfazh. Det kan också stå Allah, bara. Allt är på arabiska, eftersom det är islams språk.

Ett litet fotavtryck...

- Ibland kan tecknen i maten misstolkas på ett roligt sätt, berättar Nasrin. Det kan hända till exempel att man har gjort halva och lämnat det i ett rum.

En busig barnunge får bråttom och vill ta halvan, men ser att någon

kommer, och trampar av misstag på halvan och går därifrån. Då kommer de som har lagat halvan och ser att det är litet fotavtryck på halvan. Då gråter alla och säger att "Ali Asgar har varit där", men de vet inte att i själva verket är det ett riktigt barn som har varit där. Barnet kan höra att de gråter men han vågar inte säga att det är han som har gjort det!

Finns det andra regler kring mat?

- Ja, inom islams värld är exempelvis hästkött som föda placerat i en mellankategori, *makruh*. Att något är *makruh* betyder att det befinner sig emellan *haram* (otillåtet, bestraffningsbart) och *halal* (tillåtet, rent). Hästkött ligger möjligen åt det mer negativa hållet på den här skalan. Olika handlingar och födoämnen kan vara *makruh*. Att avstå från att göra eller äta något som är *makruh* blir belönat. För vissa muslimer är det till exempel *makruh* att äta räkor. De bör avstå från räkor och om möjligt äta något annat.

Finns andra särskilda tillfällen när det förekommer folkstro?

- Ja, när man fött barn, och det finns ju dop i Sverige i kyrkan också, finns ett slags "dop" när barnet är bara 1 eller två dagar gammalt. Då är det en troende människa som läser böner från koranen i barnets öra, det högra, och samtidigt säger hen barnets namn, vad det ska kallas. Man kan ta barnet till en moské också, och där är det samma ritual. Syftet är att barnet ska vara muslimskt.

- Om det är en kille ska man utföra omskärelse så fort som möjligt, det kan vara från en vecka och uppåt. Tjejer gör man hål i öronen på. Men det är inte lika bråttom och det har inte med islam att göra.

- När tjejerna blir sju år ska de börja med *hijab*, när de är nio år är de enligt islam *taklif*. Vilket i princip innebär att de kan bli kvinnor och kan gifta sig. Pojkarna kan vara 16 år. Det är inte så vanligt, men det förekommer på landsbygden, idag. Det anses osedligt och är olagligt.

Kan man säga att det i Iran finns en islam som mest finns i skrifter och moskéer och en folkets islam som är mer i hemmen och lite annorlunda?

- Nej, de går i varandra. I stort sett är det moskén som styr vad som är bra att göra och inte. När man ska gifta sig med någon man inte känner, då går man till moskén och där ber man imamen eller *mullan* att göra en förfrågan i koranen om det är okej att gifta sig eller inte okej. Och han stänger koranen och öppnar den på måfå. Och den första *sura* som kommer upp tolkar han, om det blivande äktenskapet kommer att bli bra eller dåligt. Det här kallas för *estekhارة*.

Olika åsikter

- Förr i tiden sa man att kvinnor inte fick öppna dörren om det är en man som knackar på, eller man inte vet: kvinnor måste förställa rösten om en man knackar på dörren. Man skulle stoppa fingret i munnen och dra i läppen och fråga vem det var, för att rösten inte skulle avslöja att det är en kvinna som knackar på. Men det

En äldre bild på familjen Khosravi. Nasrin har sjal, och står i bakre raden, till höger om sin pappa. Foto: Privat

är inte så idag.

- Men en mulla tog fram att man borde göra så idag, men det gick inte kvinnorna med på.

- Det kommer från olika folkgrupper med stark eller svag tro, fram helt olika åsikter om hur islam egentligen ska vara, konstaterar Nasrin.

- Sedan diskuteras det också bland själva imamerna av idag om hur islam ska tillämpas och vad som är riktig islam, som inte är som Daesh till exempel.

Månen är ju viktig inom islam, finns det folkstro om månen också?

- Ja, året som muslimerna räknar är ju mån-år. När det är en kväll under *ramazan*, då vaknar man vid en viss tidpunkt när månen är uppe. Då får de äta ända tills solen kommer upp.

- Månen är viktig för att bestämma när ramazan infaller eller slutar. När månen är hel eller halv är också viktigt.

- Varannan eller var tredje månad

blir det fullmåne. Det är viktigt, då kommer alla döda människor att vara fria. Då kan det hända otrevliga saker, negativa krafter är igång.

I gamla berättelser som "Tusen och en natt" talas det om något slags andar, som kallas 'djinner'. Tror folk fortfarande på dem?

- Det finns folk som tror att det i gamla byggnader, till exempel i en *hamam*, ett gammalt badhus, där finns det djinner (på persiska *djen*). Det är en varelse som kan vara god eller ond. De goda tillför bra, trevliga grejer, men de onda måste man var rädd för. De kan visa sig som en person vemsomhelst, hjälpa till eller vara onda, tillföra eller tjuva, ge liv eller döda. Därför är man väldigt rädd för dem.

- Men det finns sätt att blidka. Man kan säga *bismillah*, på arabiska,

>>>

Här ser vi Nasrins pappa idag. Det är vid Ashura, den tionde dagen i sorgemånaden Muharram, som firas till åminnelse av martyren Husayn, På grund av sanktionspolitiken mot Iran har priserna för Nasrins pappas, och andra vanliga människors, mediciner gått upp. Foto: Nasrin Khosravi

Fakta Shi'a, sunni och de tolv imamerna

Sunni är den största grenen inom islam. Ordet sunni kommer från sunna, de läror och traditioner som profeten Muhammed predikade. Sunnis anhängare omfattar majoriteten av världens muslimer, cirka 90 procent.

Den mindre gren av islam som finns i Iran kallas **shi'a** och har sina speciella särdrag, men också likheter med shi'a-islam i Afghanistan och andra delar av Asien.

En **imam** kan vara en enkel funktionär i en moské. Men det finns också historiska imamer, motsvarande den kristna kyrkans kyrkofäder. Med de tolv imamerna menas ättlingarna till profeten Muhammeds svåger och kusin Ali ibn Abi Talib (den fjärde kalifen hos shiiterna) och dennes son Hasan ibn Ali vilka räknas som de två första imamerna.

De tolv imamer som efterträdde profeten Muhammed var enligt den dominerande tron i Iran:

1. Ali ibn Abi Talib (mördades i Kufa 661)
2. Hasan ibn Ali Hasan (död i Medina 670)
3. Husayn ibn Ali (Hasans bror; stupade i slaget vid Karbala 680)
4. Ali Zayn al-Abidin ibn Husayn (Husayns son; död 694)
5. Muhammad al-Baqir (död i Medina 734)
6. Jafar as-Sadiq (lärare till sunniternas imamer hanafi, hanbali, shafi och malaki; död 765)
7. Musa al-Kazim (Jafars son; tillfångatagen och mördad i ett fängelse i Bagdad av Harun al-Rashid 799)
8. Ali ar-Rida (förgiftades av kalifen El-Mamun 818)
9. Muhammad Jawad at-Taqi (förgiftad av sin hustru 835)
10. Ali an-Naqi (död i Medina 868)
11. Hasan al-Askari (förgiftad av den abbasidiske kalifen al-Mu'tamid 874/875)
12. Muhammad al-Mahdi al-Muntazar (Gick in i Ockultationen (fördoldheten) i Samarra i Irak 879)

I shiitisk tradition kallas den tolfte imamen för al-Mahdi eftersom man menar att han aldrig dött utan kommer att återvända i framtiden för att upprätta ett rättvist islamiskt samhälle, vilket ska ske på den yttersta dagen. Till dess ges vägledning av religiösa specialister, de rättslärda (ulama), medan man väntar på att "rädaren" ska återkomma. Ibland kallas den 12:e imamen också för "den dolde imamen". Han har aldrig dött utan på ett mystiskt sätt varit fördold under århundrade efter århundrade i en mirakulös existensform.

på persiska *benamē khoda*. Då försvinner djinnen, om man inte blir rädd.

Man kan också ha en säkerhetsnål på kläderna så att djinnerna blir rädda och inte kommer. Eller man kan lägga vitlök under kudden när man sover, särskilt för bebisar. För att skydda sig.

- Min mamma kommer ju från en by i Azerbajdzan, fortsätter Nasrin. Hon berättade att hennes pappa, min morfar, hade träffat en kvinnlig god djinn som var jättesnäll och han blev kär i henne till och med, men det ledde ingenstans. För en djinn

får inte gifta sig med en människa, om den inte blir till människa. Och den här tjejen ville inte bli människa. Men sånt här tror jag inte ett dugg på.

- Om man ska hålla kokhett vatten någonstans måste man säga bismillah, eftersom det kan finnas en djinn-samling där i avloppet! Förut var det i marken de kunde finnas, men den tanken har moderniserats lite.

Henrik Persson

De flesta iranier är medvetna om att de tillhör en mycket gammal kultur som funnits i tusentals år innan islam infördes i området. (Bild som troligen visar jakt på antiloper.)

Några ordförklaringar:

Bismillah är arabiska och betyder "i Guds namn" och det är det första ordet i Koranen.

Djinn (av det arabiska verbet *janna* - "att dölja/skyla") är ökenandar bestående av "en rökfri eldsflamma" - *si-moon* (se Koranen). De vistas i en andevärld och spelar en viktig roll i den muslimska religionen.

Halva är en sorts konfektyr.

Hijab är dels en beteckning på täckande klädsel i allmänhet och i snävare mening en huvudduk eller sjal som används av kvinnor och som täcker håret, halsen och axlarna.

Mulla är en skriftlärd, som har studerat Koranen. Mulla är även en titel för vissa ämbetsmän. Mullor är särskilt vanliga inom shia. En sådan känns igen på sin turban, sin vida fotlånga kaftan och sitt skägg.

Ramadan eller ramazan är i den muslimska kalendern den nionde månaden och en helig fastemånad som är en av islams fem pelare. Ramadan är den månad under vilken Koranen först uppenbarades för profeten Muhammed. Under 29 eller 30 dagar måste alla rätttrogna muslimer fasta, det vill säga avhålla sig från att äta, dricka, röka och ha sexuellt umgänge från gryning till solnedgång (se Koranen).

Sura är ett kapitel i Koranen. Det finns 114 suror.

Uigurer besökte Fjärde Världen:

”Vi vill fredligt återskapa självstyret vi haft”

Uigurer berättade på Fjärde Världens medlemsmöte den 4 april om hur deras kultur förtrycks i den kinesiska provinsen Xinjiang.

Uiguren Omar Bekali, som var på tillfälligt Sverigebesök, berättade om tortyr och misshandel som han utsattes för i ett av de ”omskolningsläger” som myndigheterna upprättat, och som upprört en hel värld:

I åtta månader hölls Omar Bekali

fångslad i ett av de så kallade omskolningslägren i provinsen Xinjiang i nordvästra Kina. I en intervju med Amnesty Press den 6 maj gjord av Vera Häggblom, berättade han senare om övergreppen han utsattes för i

lägret. Omar Bekalis pappa har också avlidit i ett läger och andra släktingar är försvunna.

– Under fyra dagar utsattes jag för den värsta tortyr du kan tänka dig. De slog mig över hela kroppen, spände fast mig i en ”tigerstol” och satte vassa, tunna trådar runt könsorganen, berättade han i Amnestyintervjun.

Erkänna påstådda brott

Omar Bekali anklagades bland annat för att ha hotat rikets säkerhet och underblåst terrorverksamhet. Poliserna lade fram ett dokument och sade åt honom att skriva under och erkänna de påstådda brotten. Han vägrade:

– Jag sade ”ni kan döda mig om ni vill, men jag skriver inte under”.

De uigurer som deltog på Fjärde Världens möte tog avstånd från våld som ägt rum från bägge sidor och ville ha ett fredligt återskapande av det självstyre de haft, utan att separeras från Kina. ”Och den dagen kommer”, sa de.

Henrik Persson

Nijat Turghun, ordförande i Uiguriska utbildningsföreningen, talade på Fjärde Världens medlemsmöte. Foto: Ola Persson

Omar Bekali berättade om sin tid i kinesiskt "korrigeringsläger" och visade med kedjor hur han hållits fjättrad. Foto: Ola Persson

---

Universitetsnytt

Under rubriken "Universitetsnytt" publicerar Fjärde Världen nyheter från våra universitet och högskolor. Vi redovisar forskningsresultat och akademiska uppsatser.

Uppsala universitet
Foto: David Naylor

Grubrbrytning & kolonialism

Finns det postkoloniala tendenser när gruvprojektet i Kallak presenteras? Emelie Eriksson vid Kulturgeografiska institutionen, Uppsala universitet, sammanfattar:

"Beowulf Mining problematiserar ingen tydlig konflikt i inramningarna av problemet angående gruvetableringen Kallak, till skillnad från staten och samerna. Inramningen av problemet handlar istället om avsaknaden av jobb och ekonomisk tillväxt i Jokkmokk där den uppenbara lösningen är gruvsdrift i Kallak.

Samernas motsättningar mot gruvan nämns delvis men problematiseras inte. Samernas intressen osynliggörs mestadels för att konstruera en förenklad bild av problemet. /.../ Beowulf Mining använder utveckling som mekanism för att bekämpa spatials orättvisor i en koloniserad region. Samtidigt förnekar gruvbolaget samernas intressen, trots att de är det faktiska folket som ska leva och verka på platsen efter gruvbolagets inverkan på platsen."

Källa: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1290192/FULLTEXT01.pdf>

Nordamerikas ursprungsreligioner

Hur skildras nordamerikanska indiankulturer på svenska museer? Matilda Rosén vid Teologiska institutionen, Uppsala universitet, har granskat utställningen "Nordamerikas indianer" på Etnografiska museet i Stockholm. Hon sammanfattar:

"Den koloniala och eurocentriska

prägel på beskrivningen av religion som identitet framkommer än mer på skylten Nya Sverige (1638-1655) vilken jämför de koloniserande svenskarnas "gamla folketro" med "indianernas sätt att se på världen". Svenskarna beskrivs i denna skylt vara kristna, men bära spår på en gammal och därmed utdaterad folketro, vilken är jämförbar med den nordamerikanska befolkningens religion.

Detta återses även på skylten - Ett hierarkiskt samhälle - där nordvästkustens befolkning beskrivs som de i flera tusen år levt på "ungefär samma sätt". Detta går i linje med såväl synen på att historiens utveckling "stannat" i Nordamerika liksom den koloniala evolutionära föreställningen om att religion och samhällets utveckling befinner sig i olika stadier. Där områden utsatta för kolonialism befinner sig längst ner på skalan och det västerländska kristna samhället högst upp."

Källa: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1290921/FULLTEXT01.pdf>

Minoriteter blir symboler

Närvaron av de nationella minoriteterna reduceras ofta till symboler som renar eller synagogor och inte som en del av ett mångfasetterat gemensamt kulturarv. Nu har det kommit nya forskarrapporter om de nationella minoriteterna från Göteborgs universitet. Ingrid Martin Holmberg intervjuas av Forskning.se:

"Några slutsatser vi har dragit är att det finns en tydlig skillnad mellan minoritetsgrupperna i vilken ut-

sträckning deras historiska platser har uppmärksamats och att kunskapen och engagemanget hos kulturarvssektorns medarbetare klart varierar mellan olika delar av landet"

Källa: https://www.forskning.se/2019/04/09/kulturarvssektorn-och-de-nationella-minoritetsernas-historiska-platser/?fbclid=IwAR1Y3IiO2RiLh9jqXuXVnd5mDnuLUPOBHvd_dxkCzqoIB8qKaL6cWt7VIIM

Kåtabräkning

"Är svenska staten våldsamt?", det är titeln på en uppsats av Emelie Staffas, vid Lunds universitet, som har granskat huruvida samer utsätts för kulturellt, strukturellt eller direkt våld. En av de händelser hon granskade var statens nedbränning av Anita Gimvalls kåta. Staffas säger att:

"Detta strukturella våld leder till att en del av samerna fortfarande inte äger urfolks rättigheter och det som ska vara samernas politiska forum är en organisatoriskt bakbunden varelse /.../ Samer beskrivs endast i samband med rennäring i svensk lagstiftning vilket gör att de samer vilka inte historiskt eller idag befattar sig med rennäring hamnar utanför den särbehandling de har rätt till som urfolk"

Källa: Intervju av Sameradions Tobias Poggats finns på https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2327&artikel=7204029&fbclid=IwAR1hg43kV83Qf4_FsfDwUZXWoXfzcsZ6_UfnoFewE6IbwVNIbWkjzrzrjA

Esther Htusan, Pulitzer-prisbelönad journalist från Myanmar. Foto: Svenska burmakommitténs hemsida.

”Barn utnyttjas för att skala räkor”

Burmakommittén bjöd den 5 juni in till samtal i Stockholm med Esther Htusan, journalist från Myanmar, som lever i exil i USA. Esther Htusan tillhör den etniska gruppen kachin.

Esther Htusan inledde med att berätta om den artikeln som gav henne Pulitzer-priset.

Artikeln handlade om den thailändska fiskeindustrin och hur den utnyttjade slavar och även barn för att till exempel skala räkor. Många av slavarerna var mon och karen från Myanmar som flytt över gränsen från de väpnade konflikterna. Både USA och EU importerar stora mängder fisk från Thailand.

Esther övergick sedan till att berätta om varför hon var tvungen att

lämna Myanmar. Hon hade deltagit i en pressresa, ordnad av militären, för att besöka områden där rohingya varit bosatta innan de flydde över till Bangladesh. Efter resan var hon kritisk till hur militären fabricerat foto-bevis med mera från resan och blev då obekvämt för regimen.

Två grupper med journalister

Esther Htusan menar att det idag finns två grupper av journalister: regeringstroga och kritiska. Om man skriver negativt om Myanmar anses man vara en landsförrädare. Journalister riskerar fängelse om de rapporterar om de väpnade konflikterna och därför kommer den mesta rapporteringen från länder utanför Myanmar. Många humanitära organisationer kan inte heller arbeta längre i Myanmar eftersom de varit kritiska.

Jag frågade Esther om hon kunde se ett samband mellan det som hän-

der rohingyas och de övriga konflikterna, men jag fick inget egentligt svar.

Utländska investeringar?

Jag frågade också om flykten av rohingyas var en ”tvångsflyttning” för att bereda plats för utländska investeringar. Svaret blev att det skulle kunna vara så eftersom regeringen utlyste området till ekonomisk zon mer eller mindre samtidigt som rohingyas stod på stranden redo att fly.

Konflikten i Kachin tvingar många unga att gå över gränsen till Kina. Från flyktinglägren i Kachin är det bara en kort promenad till Kina.

Ett av de stora problemen är människohandel med unga flickor eftersom det är brist på flickor i Kina. Många hamnar i prostitution och många säljs vidare till Laos och Vietnam.

Ann-Kristin Håkansson

Ut ur Afrika!

Hur kom vi hit, vilka är vi - och vart är vi på väg?

För 15 000 år sedan var vi 20 miljoner på hela planeten. Om sex år är vi 8 miljarder människor, om inget oförutsett inträffar - 8 000 miljoner individer, alltså.

Vi - det är människosorten *homo sapiens*. "Homo" är latin och betyder människa. "Sapiens" betyder: klok, vis, vettig, förståndig, smart. Det är ett fint namn vi har satt på oss själva, eller hur?

Homo sapiens uppstod i Afrika, man vet fortfarande inte riktigt var. Vi, eller de, har lämnat Afrika och spritt sig över världen. Och inte en gång, utan flera.

Områden nedanför Sinaiöknen pekas just nu ut som troliga utvandringvägar. Men man har också funnit spår av tidiga människor långt upp i Marocko och i Levanten.

Neandertalarna och de andra

Det fanns, under den tid homo sapiens funnits, minst fyra-fem andra människosorter, men de finns inte kvar. De har getts namn som *homo erectus*, "den upprättgående människan", *Denisovamänniskan*, uppkallade efter en plats i Sibirien och *Floresmänniskan*, uppkallade efter en ö i Indonesien. Nyligen verkar ytterligare en äldre människosort också ha upptäckts i den filippinska övärlden.

Inom forskningen träter man om varför alla de här andra människorna försvann: Kan vi, homo sapiens, något som inte de kunde? Eller handlar det om slumpen? Var det kanske våldshandlingar eller naturkatastrofer som gjorde att de andra människosorterna försvann?

För 200 000-350 000 år sedan var vi mycket färre än för 15 000 år sedan. I hela det område som senare fått namnet Frankrike var exempelvis invånarantalet vid denna tid bara cirka

20 000 individer. Det här var under Neandertalperioden, så en stor del av dessa 20 000 hörde nog just till gruppen *homo neandertalensis*. De här "neandertalarna" som vi till vardags säger, är uppkallade efter en dalgång i Tyskland.

Blandningen - forskning pågår

Länge trodde man att neandertalarna var något slags förmänniskor, som vi som lever nu kanske utvecklats ur. Så småningom framkom att neandertalarna tillhörde en egen äldre gren - *homo heidelbergensis* - som invandrat från Afrika till Europa för kanske 800 000 år sedan. Men det här var ju långt innan homo sapiens nådde Europa. Vilket man räknar med skedde för cirka 40 000 år sedan.

Nyligen upptäcktes dock att ett homo sapiens-kranium funnet i en grotta i Grekland var 210 000 år gammalt, vilket kan ändra den bedömningen.

Apropå årtusenden är det viktigt att inse att forskning pågår, nya fynd görs hela tiden som kan ändra bedömningarna.

DNA-forskaren Svante Pääbo och hans team på Max Planckinstituttet lyckades år 2010 påvisa att homo sapiens och neandertalare blandats till den grad att världens invånare, åtminstone i Europa och Asien, idag har 1-4 procents inslag av neandertal-DNA.

Däremot verkar den här blandningen inte ha skett särskilt mycket i Afrika. Människor med afrikanskt ursprung kan ibland till och med ha noll procents inslag av neandertal-DNA. Människor med helt afrikanskt ursprung kan kanske i det här avseendet kanske sägas vara mer "rena" homo sapiens. Här är det dock viktigt att komma ihåg att det skett återinvandringar till Afrika, som ofta ändrar bilden. Och det är viktigt att komma ihåg att det är större fysiska skillnader inom Afrikas befolkning än mellan afrikaner och till exempel

européer.

Svante Pääbos upptäckt rubbar heller inte det faktum att alla människor som lever nu enbart tillhör släktet homo sapiens. Det har funnits olika grenar på det stora homo-trädet och några av dem har levt en period samtidigt som homo sapiens, men för tusentals år sedan.

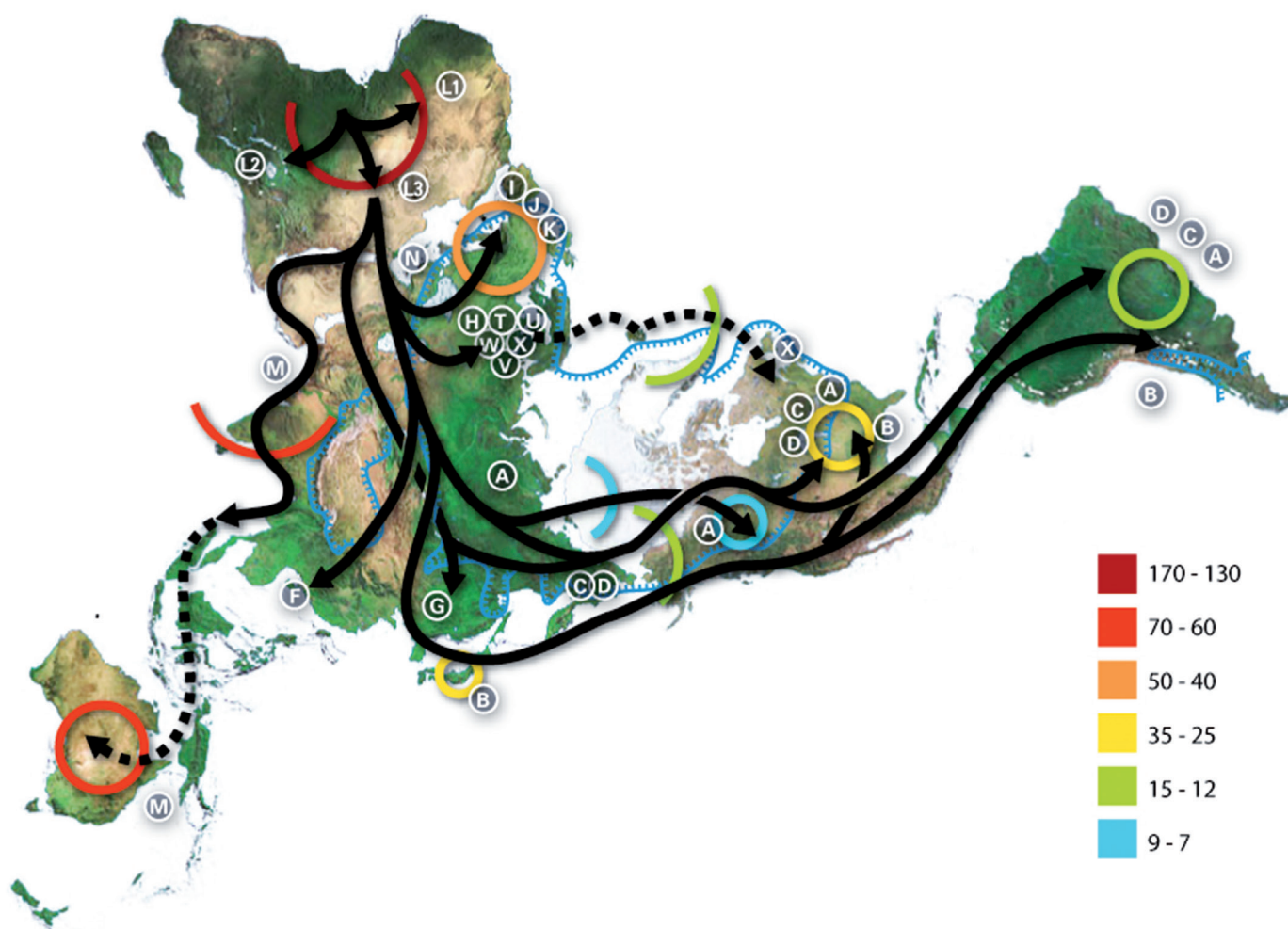
Vi är alltså idag alla homo sapiens, de utseendeskillnader som finns anses främst bero på föda, klimat och en del andra faktorer. Det är därför mindre meningsfullt än någonsin att tala om olika "raser", vilket det det ju för övrigt aldrig varit.

Nya upptäckter inom det här området ställer allt oftare invanda begrepp på huvudet. För ganska kort tid sedan meddelade forskare att de äldsta invånarna i Skandinavien och på brittiska öarna (områden där de flesta är ganska ljushyllta idag) varit "västliga jägar-samlare" som var mörkhyade, med blå ögon. Även det här har man kunnat få fram genom modern DNA-forskning.

Inte mindre mänskliga

Det verkar som om neandertal-DNA-et blandats med homo sapiens-DNA i större grad i vissa geografiska områden, bland annat i nuvarande Mellanöstern och i delar av Italien. En del hävdar dock att de som hade en neandertalförälder respektive en homosapiensförälder (och sådana skelett har påträffats) inte själva blev fertila, det vill säga de kunde inte få barn. Det här avvisas dock av Svante Pääbo.

Uppgifter finns om att neandertalarnas DNA-bidrag till homo sapiens DNA både gett starkare immunförsvar och benägenhet för vissa sjukdomar. Det skall ha gett bidrag till hudens och hårets struktur, med mera. Ett arv som kanske är från neandertalarna är att vårt blod kan tjockna (koagulera) ganska snabbt. Det var en viktig anpassning i den miljö neandertalarna levde, där bett från djur och andra olyckor säkert var mycket

Människans spridning över världen enligt forskning om mitokondrie-DNA. Svarta linjer visar utbredningsvägar. Siffror och färger anger tusentals år före nutid. Bokstäver anger olika mitokondriegrupper. Världsdelarnas inbördes placering har justerats för att tydligt kunna visa hur spridningen anses ha gått till.

Afrika, varifrån människan har utgått, ligger uppe till vänster, Australien med senare bosättning visas nere till vänster. Den istäckta nordpolen ligger i mitten av bilden, Nordamerika och Sydamerika ligger till höger om mitten. Blå taggig linje är gränsen för is eller tundra under senaste istiden. /Wikipedia

vanliga. Den här egenskapen kan ju vara till nytta vid skador än idag. Men i vår tid ger samma funktion också ökad risk för blodpropp.

Svante Pääbos upptäckt får hur som helst stora konsekvenser. Den betyder att man inte kan säga att neandertalarna var mindre mänskliga än vi, bara att de var en "annan sorts" människor. De hade större hjärna och bihålor, och lite längre armar. De hade olika andra drag också, som liknar dagens människors - kanske beroende på att de ärvt från dem.

Det här borde också lämna öppet för möjligheten att dagens människor, i vissa skeden och områden, blandats med de (minst) fyra-fem andra människosorterna och ärvt egenskaper av dem. I flera fall vet man det numera säkert.

Beskrivningen ändras

Sedan det stått klart att alla med europeiskt ursprung och alla i Asien har 1-4 procent neandertal-DNA i sig, har beskrivningen av neandertalarna i vissa fall förändrats starkt. Från att ha setts som knappt människolika, utan språk och religion, mestadels sittande i grottor eller springandes omkring med spjut på jakt efter "huvudfödan" kött - kom det nu beskrivningar där det framgår att neandertalarna hade både språk och religion. De bar smycken av färgade snäckskal, gjorde kroppsmålningar, grottmålningar och hade eventuellt också fjäderprydnader.

Fynden visar för övrigt att större delen av neandertalarnas föda faktiskt var vegetabilisk. De anses, förutom olika slags större och mindre vilt,

ha ätit olika växter, rötter och annat. Neandertalarna använde också läkewäxter, bland annat rölleka.

Ett fynd av en neandertalare i en grotta i nuvarande Irak som förlorat ena armen, men som ändå klarat sig i 20 år, anses tyda på att han fått hjälp av de andra - vilket innebär att neandertalarna var sociala, något det inte talades mycket om tidigare. Dessutom påstås neandertalarnas gener gett immunitet mot ett antal sjukdomar som de relativt nyanlända homo sapiens inte hade när vi/de kom till den nya miljön i Europa för 40 000 år sedan.

Aboriginerna lämnade Afrika tidigt

Författaren Bruce Chatwin har skrivit en bra bok som heter *Drömspår*.

Den skildrar hans egna besök i Australien, och hans möte med dem som lever där, inte minst ursprungsfolken, aboriginerna. De är 650 000 idag, ursprungligen helt nomadiserande, och de kom till kontinenten för minst 40 000, kanske 65 000 år sedan.

Aboriginerna anses vara en av de nu levande folkgrupper som kanske tidigast lämnade Afrika, och spred sig utmed kustvägar till Australien. Nutida européer däremot, kom till Australien första gångerna 1606 och 1618 (Willem Janszoon) samt 1770 (James Cook).

Intressant nog verkar ett ganska stort inslag av denisovamänniska ingå i aboriginernas (och melanesiernas) DNA. Denisovalämningar påträffades nyligen så långt från Australien som på tibetanska högplatån, högre upp än man trott att icke-homosapiens kunnat leva.

I aboriginernas religion ingår att landet, Australien, skapades av olika mytiska varelser, ofta i djurgestalt. Dessa har rört sig i spår, som aboriginerna kallar songlines, skapat världen och sedan sjunkit in i landskapet. Men den mytiska tiden kan komma tillbaka och varelserna väckas upp, om man hittar en songline och börjar sjunga den varelsens "låt".

Bruce Chatwins teori, eller budskap, är att människans "naturliga" tillstånd är vandrarens. Det är nomader vi egentligen är, och det här att

leva i jordbrukssamhällen eller städer, som bofasta, är något som vi egentligen inte är gjorda för.

Kanske är det här bara en variant på Rousseaus "tillbaka till naturen"-tanke. Vare hur det vill med det, men vandrat, det har vi verkligen gjort! Titta på kartan på sidan 13. En faktauppgift där kan behöva ändras - nya fynd pekar mot att homo sapiens uppstod i Afrika redan för 300 000 år sedan.

Amerika anses ha varit den kontinent som befolkades sist. Den processen inleddes för cirka 15 000 år sedan, eller kanske möjligen redan för 30 000 år sedan, börjar en del forskare antyda.

De fyra kvinnorna

Via DNA-forskningen lär man ha kommit fram till att samtliga ursprungsbefolkningar i Amerika, "indianerna", i någon mening härstammar från bara fyra kvinnor. Det här är ytterligare ett belägg för att vi gått från att ha varit väldigt få, till att bli väldigt många - det finns ju miljoner ursprungsfolkstilhöriga i Amerika idag trots att koloniseringen utplånade så många.

Dessa fyra kvinnor, som man alltså vet att de har funnits (och det är ju intressant att fundera över vilka de var och hur de levde), ingick i grupper som lär ha haft ganska få medlemmar. Men, de har i ett mycket hårt klimat

målmedvetet kämpat sig över Berings Sund eller över den smala landremsa som kanske fanns där, för 15 000 år sedan.

Dessa människor, eller rättare sagt deras efterkommande, nådde också, och spred sig, ner över hela dubbelkontinenten, från Alaska till Eldslandet på bara några tusen år. Några stannade kvar i de nordliga trakterna. Än idag lever därför på de nordligaste delarna av jorden tiotusentals inuiter, eller "eskimåer". De har under historiens gång anpassat sig till de karga miljöerna och de långa mörka vinternarna. De är släkt både med Amerikas indianer, och med oss alla.

Henrik Persson

Källor, lästips:

Chatwin, Bruce: Drömspår. 1987.
Thomas, Elizabeth Marshall: Renarnas måne. 1988.

Artiklar:

Davorka Radovčić m fl: Evidence for Neandertal Jewelry: Modified White-Tailed Eagle Claws at Krapina. Plos One, mars 2015
Shuster, Ruth: Homo-adaptus? Haarretz, 30 juli 2018
Snäprud, Per: Neandertalare skapade konst. Forskning och framsteg, 22 februari 2018
Tarlach, Gemma: Its official: Timeline for Human Migration gets a Rewrite. Discover, 7 december 2017
TT/AFP-Hufvudstadsbladet 11/7 2019
Homo sapiens utvandrade från Afrika tidigare än forskare trott.

Länkar:

www.omvarlden.se/Branschnytt/nyheter-2017/snart-blir-vi-atta-miljarders-ser-befolkningsokningen-ut/sv.wikipedia.org/wiki/Ut_ur_Afrika
www.so-rummet.se/fakta-artiklar/homo-sapiens

Örnklo som påträffats på en neandertalboplats på Krim, 130 000 år gammal. Den verkar ha bearbetats för att användas som smycke. Foto: Davorka Radovčić, Ankica Oros Sršen, Jakov Radovčić, David W. Frayer

Koreansk stuvning: kimchi jjigae. Foto: Alan Chan/Wikimedia Commons

Minoriteters mat

Kimchi är en traditionell koreansk fermenterad rätt som ofta baseras på kinakål. Den kan ses som Koreas nationalrätt. Precis som palten i förra numret är kimchi alltså en rätt som finns i många varianter och äts av många människor.

Kimchi är huvudingrediens i populära rätter som kimchi-gryta, kimchi-soppa, och stekt ris med kimchi.

Det äldsta skriftliga omnämnandet av kimchi är mellan 2600 och 3000 år gammalt. En tidig variant av kimchi var gjord av kål och köttbuljong.

Kimchi-variationer bestäms av de olika grönsakerna som fermenteras, varav den mest populära är *baechu*

(kinakål). Regionala, säsongaktuella grönsaker används, och Kimchi-museet i Seoul har dokumenterat inte mindre än 187 historiska och nutida varianter! Ingredienserna i kimchi varierar också, men för de vanliga varianterna av rätten används vitlök, rättika, ingefära, fisksås och torkade chiliflarn samt räkor eller ostron.

Kimchi innehåller mycket kostfiber, och är kalorisnålt. En portion ger upp till 80 procent av dagligt rekommenderat intag av vitamin C och karoten. Kimchi är också vanligen rikt på vitamin A, tiamin (B₁), riboflavin (B₂), kalcium, och järn, och mjölksyrabakterier.

Det finns förstås recept på nätet nuförtiden. På www.ica.se kan man bland annat läsa att "traditionell koreansk kimchi i regel tar flera dagar att göra, så att alla goda bakterier hinner fermentera salladskålen och ge den

karaktäristiska smaken.

För den som vill mjölksyrejäsa kimchin på traditionellt sätt: Lägg kimchiblandningen i en väl rengjord glasburk med snäpplock. Fyll hela vägen upp och pressa ner kålen. Stäng burken och ställ den på en tallrik som fångar upp eventuell läckande vätska. Låt stå i rumstemperatur 3–5 dagar. Ställ i kylan. Efter ytterligare cirka 5 dagar är kimchin klar, men smaken fortsätter att utvecklas efterhand.

I koreansk matlagning används kimchin på olika sätt beroende på hur länge den har syrats. "Yngre" kimchi är gott som tillbehör till alla möjliga rätter. När kimchin fått stå ytterligare ett par veckor passar den fint till grillad lax, makrill eller stekt griskött. Får den stå ännu längre lämpar den sig bäst i wok och grytor."

Fakta även från Wikipedia

Talade gjorde bland andra Leila Salazar-Lopez, verkställande direktör för Amazon Watch internationellt. Hon tillhör själv chicano-befolkningen i Kalifornien. Foto: Henrik Persson

Jag hamnade den 5 juni på Amazon Watch/Sveriges första utåtriktade evenemang. Platsen var Bio Rio på Söder i Stockholm. Arrangemanget var utmärkt, informativt och med känsla.

Talade gjorde bland andra Leila Salazar-Lopez, verkställande direktör för Amazon Watch internationellt. Leila Salazar-Lopez tillhör chicano-befolkningen i Kalifornien, en folkgrupp med rötter i Mexico.

Hon beskrev hur hennes engagemang börjat när hon på en resa i västra Amazonas såg en flod där oljeavfall hölls ut rakt i floden. Det visade sig vara en av de floder där man hämtar vatten till befolkningen i Ecuador...

- Efter det har jag kontinuerligt fortsatt arbeta för att skydda Amazonas. En av våra största strider har handlat om att, tillsammans med ursprungsfolk och bondesamhällen, ställa oljebolaget Chevron till svars rättsligt för deras verksamhet i Amazonas.

- Mellan 1994 och 1992 dumpade Chevron avsiktligt 60 miljoner liter

oljeavfall i regnskogen. De har fallits i domstol och tilldelats ett gigantiskt bötesbelopp, en stor framgång. Men fortfarande har de inte städad upp efter sin miljöskadliga verksamhet, konstaterade Leila Salazar-Lopez.

Miljoner tunnor olja

- Vi har också, fortsatte Leila Salazar-Lopez, tillsammans med kichwafolket i Sarayaku, lancerat deras vision *Den Levande Skogen*. Efter 20 års kamp har folket i Sarayaku lyckats få 100

miljoner tunnor olja att stanna under marken. Vi har presenterat deras vision för Ecuadors regering

En sak Amazon Watch arbetar med är att föra samman ursprungsfolken med företagsrepresentanter, för att på så sätt hindra miljöförstöringen i Amazonas. Organisationen sätter i sitt informationsmaterial, ursprungsfolken i Amazonas i fokus.

I Amazonas finns 80 procent av den biologiska mångfalden. Amazonas absorberar 20 procent av den

Amazon Watch:

”Ursprungsfolken är regnskogens bästa beskyddare”

Flera indianfolk i Amazonas har på senare tid lyckats skydda stora ytor. Det handlar bland annat om kichwafolket och huaranifolket. Foto: Amazon Watch

koldioxid som produceras av fossila bränslen. I Amazonas finns också en femtedel av sötvattnet på vår planet.

Budskapet under Amazon Watch-kvällen från samtliga talare, både forskare och aktivister, var solklart:

Hela Amazonas är i stor fara. Det som hotar är agrobusiness och oljebolag, påhejade av Bolsonaro, den nye högerpopulistiske presidenten i Brasilien. De väjer inte för att mörda miljöaktivister.

Hot mot hela världen

Amazon Watch skriver i ett dokument: *"Det finns en stor risk att det blir urfolken och Amazonas som drabbas värst av Bolsonaros politik. Han vill nämligen sätta stopp för miljöorganisationers aktiviteter i Brasilien och riva sönder de hinder som finns för att kunna skövla regnskogen."*

Bolsonaro, som lovat att urfolken inte ska få "en enda kvadratcentime-

ter mark" tillbaka, vill öka skövlingen i den brasilianska delen av Amazonas, öka jordbruksindustrins verksamhet där samt bygga ut vattenkraften i Amazonfloden. Det här är inte bara ett hot mot ursprungsfolken, det är ett hot mot sötvattentillgången, artrikedomen och klimatet i hela världen.

De 12 procent av Amazonas yta där ursprungsfolk har kontrollen, är inte skadade. Alla som höll föredrag under Bio Rio-kvällen konstaterade att det bästa sättet att skydda hela Amazonas-området är att stödja ursprungsfolken.

Amazon Watch skriver: *"I Amazonas lever omkring 400 olika urfolksgrupper som vårdat regnskogen i tusentals år. De är de bästa beskyddarna. Genom att stödja deras kamp att behålla sina mänskliga och kulturella rättigheter till de platser de bott på i tusentals år så skyddas regnskogen automatiskt"*.

Den svenska artisten Regina Lund, som är ambassadör för Amazon

Watch, talade och sjöng dessutom fint under kvällen på Bio Rio.

Ursprungsfolkens kamp för Amazonas, deras levnadsmiljö pågår nu för fullt. Leila Salazar-Lopez skrev i ett meddelande nyligen:

"Bara under de senaste månaderna har kichwa-indianerna i Ecuador lyckats stänga ner 36 oljekällor. Wauranifolket vann en historisk rättslig seger för principen om information och medbestämmande i förväg, vilket stoppade försäljningen av 16 oljeblock i Amazonas! Internationell solidaritet och organisation är avgörande för segrar som de här."

Henrik Persson

Läs mer på www.amazonwatch.se

Regina Lund, svensk artist, är ambassadör för Amazon Watch. Foto: Henrik Persson

Fortfarande har oljebolaget Chevron inte städad upp efter sin verksamhet i ecuadorianska Amazonas. Människor får sitt dricksvatten från floderna. Foto: Amazon Watch

LIVSGLÄDJENS KONSTNÄR:

Tobiasse är en världsberömd konstnär, men ganska okänd i Sverige.

Under 1980-talets YUPPIE-era var Tobiasse bland det coolaste du kunde ha på väggen. Då hade han precis börjat resa i USA och verken inspirerades av Chagall, den aztek- och indiankultur han mötte på den Amerikanska kontinenten. Och jazzmusiken såklart! Själv nämnde Tobiasse även inspirationen från Rembrandts tavla *Judisk brud*. Där finns en färgskala som återkom i många av hans bilder.

Theo Tobiasse (1927-2012) skapade en konst som ger religiösa motiv livsglädje. Inte så konstigt, när hans fa-

THEO TOBIASSE

milj satt gömd i Paris under kriget. Bara något år innan hade dessutom hans mamma dött. Som tonårig jude under den tyska ockupationen svävade hans liv varje dag mellan hopp och förtvivlan. Ett berömt citat av honom lyder: "Jag är bara en chans förvandlad till öde".

Bakgrund

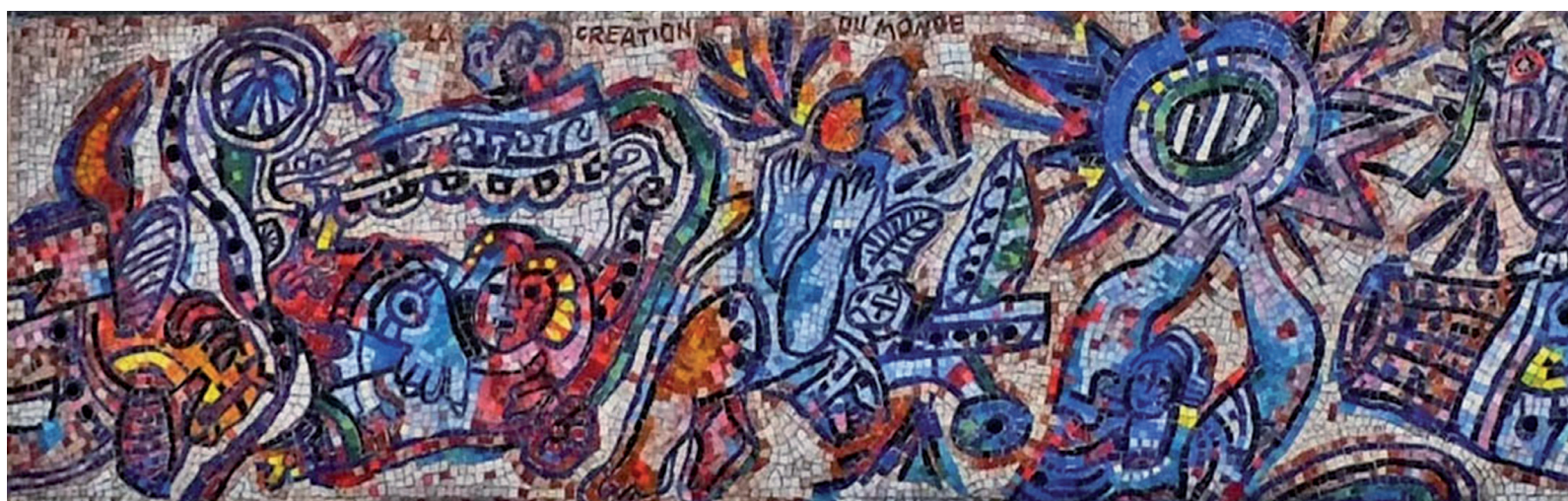
Tobiasse föddes i Jaffa, i nuvarande Israel, 1927. Föräldrarna kom från Litauen. Men redan som mycket ungt barn flyttade han med familjen till Paris 1931. Familjen hade ekonomiska problem och hans pappa fick jobb som typograf i Paris. Den långa resan genom Europa, med alla intryck, står i kontrast till de år familjen sedan

tvingades gömma sig undan förföljelse. Först 1950 blev Tobiasse fransk medborgare.

Efter kriget flyttade han till Nice och sedan till Saint-Paul de Vence. 1961 vann Tobiasse ett par konstpriser och 1968 hade han sin första separatutställning i New York. Efter ett besök i Jerusalem 1970 kände han att han ville 'återupptäcka' sina judiska rötter. Tobiasse skapade en glasmålning till den judiska gemenskapen i Nice. Nu står även en av hans skulpturer vid Ben Gurionuniversitetet i Israel.

Tobiasse fick även i uppdrag att utsmycka kapellet Saint-Sauveur du Cannet, som var mycket förfallet, men skulle renoveras 1989. Mosai-

*Tobiasselitografi.
Livsglädjen och
närheten till
religionen går
hand i hand.
Mannen som
läser (heliga
texter?) ser
drömskt även
bort på månen
(eller solen?).
Foto: Olof
Rydström*

Rembrandts tavla "Judisk brud" från 1660-talet, som inspirerade Tobiassse. Foto: Web Gallery of Art

kens tema *Livet är en fest* är en hyllning till *Världens skapelse*. I mitten syns en bedjande kvinna under solen. Men kvinnan är inte, som brukligt, underdånig. Istället ser hon ut att be i glädje över livets gåvor. Det är en ekumenisk framställning, ett framåtblickande i en historisk miljö. En manifestation att allvar och glädje inte är motsatser.

På 1990-talet reste han till Prag och Venedig och hämtade inspiration. Samtidigt fortsatte arbetet med att skildra den judiska historien. 1993 invigdes det monumentala arbetet *Le Chant des prophètes* i synagogan i Nice. 1999 återbesökte han sin födelsestad Jaffa i Israel.

Tobiassse konst är eklektisk. Den hämtar intryck både från franska, judiska och andra traditioner. Han inspirerar till tolkningar. Tobiassse egna liv är stammen i det konstnärliga träd som sträcker sig upp mot solen och friheten.

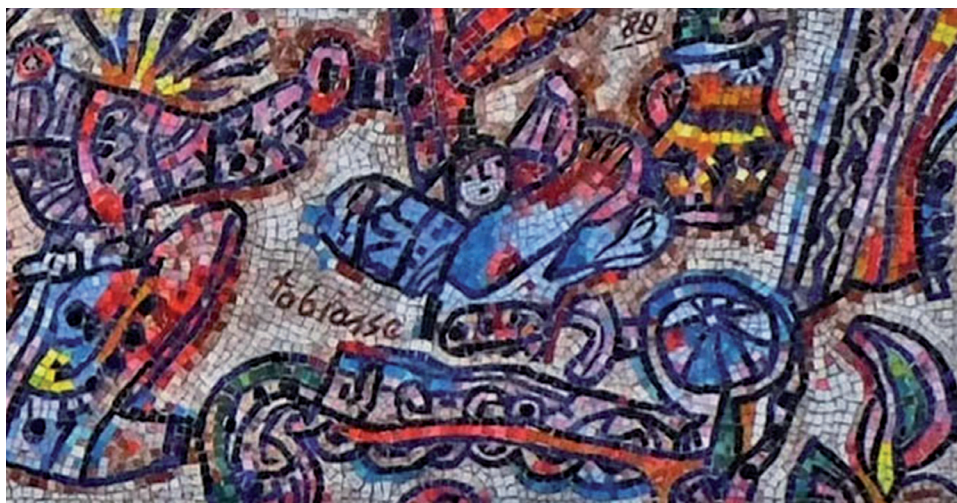
Olof Rydström

Kapellet Saint-Sauveur du Cannet som har utsmyckats av Tobiassse. Foto: Jpchevreau

Tips:
 Théo Tobiassse officiella hemsida:
www.tobiassse.fr
 Ben Gurion universitetets biografi över Tobiassse finns på:
 YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=rGbN3uQdajU>

Bilden på Théo Tobiassse (1927-2012) i hemmet i St. Paul-de-Vence 1984, foto: Caroline Hamill-Stewart

Närbild på mosaiken på kapellet Saint-Sauveur du Cannet. Foto: Jpchevreau

Böcker och tidskrifter

Fred Taikon om sin barndom:

"Det egentliga hotet då kom från staten"

Fred Taikon med de två böckerna. Foto: Henrik Persson

Fred Taikon har nu gett ut två böcker i sin barnboks-serie om livet i Tantolunden i Stockholm när han var barn.

Böckerna **Tantoindianerna** och **Lådbilsrallyt** beskriver i text och bild på ett lättsamt sätt hur Fred hade det. Språken i boken är svenska och romska/kelderash.

- Det var mina barn och barnbarn som ville att jag skulle skriva de här böckerna, berättar Fred i en intervju gjord av Malin A Junkka på minoritet.se

Han får frågan om romerna kände sig trygga när de bodde på den här platsen och svarar:

- Hotet från majoritetsbefolkningen fanns inte då som det gör i dag. Ibland när det var tivoli i parken och människor blev fulla kunde de skrika saker och trakassera oss men det egentliga hotet då kom från staten.

Böckerna kan köpas på nätsidan **Den romska bokhandeln**.

Henrik Persson

Sydasien, en oundgänglig tidskrift

Tidningen Sydiasien kommer nu åter ut som papperstidning, efter en period som enbart nättidning.

I nr 1-2018 fanns artiklar om förbudet mot nötkött, och hur illegala "koskyddande" medborgargarden i Indien ger sig på minoriteter.

Muslimar, daliter, ursprungsfolk och andra - anklagas för att ha dödat kor. Ofta utan grund, även om de här grupperna saknar tabu mot att äta nötkött.

Tidningens veteran, Lars Eklund,

konstaterar i samma nummer att 2017 firade Indien sitt 70-årsjubileum som självständig stat. Han beskriver en förändrad atmosfär idag, jämfört med när han började besöka landet 1972.

Hindunationalistiska BJP har stort stöd.

Att vara kritisk i frågor som Kashmir, övergreppen mot civila stamfolk i kriget mot maoistgerillan i Centralindien med mera, medför att man - som författarinnan Arundhati Roy

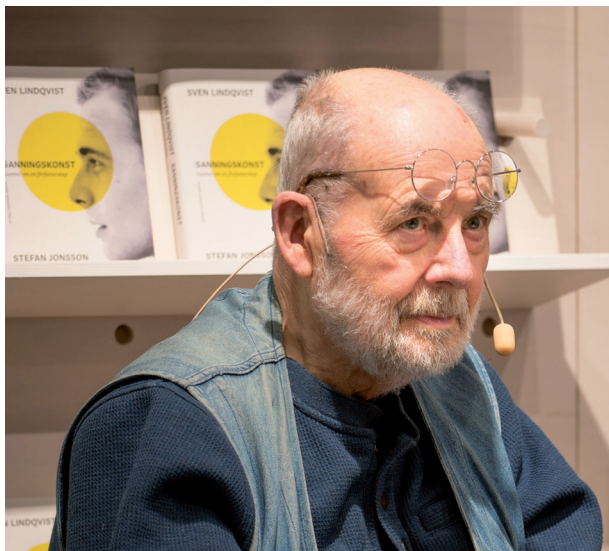
- kallas för antinationell.

Mängder med andra intressanta artiklar finns i numret.

Tidningen Sydiasien är oundgänglig för den som vill veta och förstå något om utvecklingen i Indien och flera andra länder i regionen.

Kontakt och prenumeration:
redaktionen@sydiasien.se

Henrik Persson

Sven Lindqvist avslöjade kolonialismens verkliga, brutala, historia. Foto: Frankie Fouganthin

Till minne av Sven Lindqvist

Författaren Sven Lindqvist
avled den 14 maj i år.

Sven Lindqvist var bred. Han skrev en bok om en cementindustri, som också gav recept på hur man genom forskningsmetoden "gräv där du står" kunde hitta lokal nyttig och användbar historia. Följden blev en hel rörelse av "barfota-forskning" i Sverige. Och han reste tillsammans med sin fru Cecilia i bland annat Kina, Afghanistan och Sydamerika. Vilket resulterade i böcker som *Jord och makt i Sydamerika*, *Elefantens fot* och flera böcker om Kina.

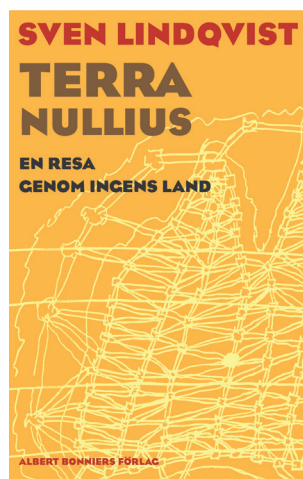
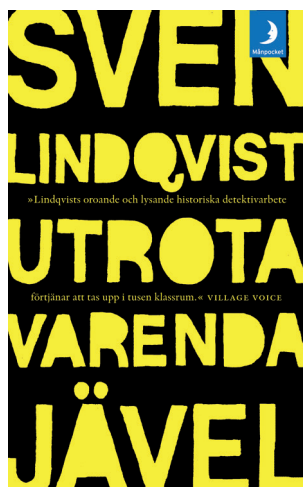
Viktigast för mig var kanske hans bok *Myten om Wu Tao-Zu*. Många har också påverkats av en bok som *Utrota varenda jävel*. Lindqvist beskriver där, utifrån Josef Conrads roman "Mörkrets hjärta" bland annat hur Afrikas och Amerikas ursprungsfolk drabbades av kolonialismen. Och hans bok *Terra Nullius*, om hur aboriginerna i Australien drabbades av kolonialismen, blev en väckarklocka för några. De är kända och omdebatterade exempel ur hans produktion.

Många chockades av den europeiska brutaliteten i de här processerna, som han belade med fakta som nog var nya för många. Sven Lindqvist påpekade som kommentar bara lugnt att vi ju alla redan visste att stora delar av övriga världen koloniserats av Europa. Men hur trodde vi att det hade gått till, och vilka slutsatser hade vi dragit av det vi nu visste?

Han ville gärna vara oväntad. Ingen i Sverige hade till exempel väntat sig att kulturpersonligheten Sven Lindqvist år 1988 skulle ge ut en bok som (bland annat) handlade om body-building. Men det gjorde han, "Bänkpress" som den heter. Orsaken till boken (och träningen) var också att han börjat göra långa bussresor i Sahara och behövde stärka ryggmuskulerna eftersom det var så dålig fjädring i bussarna där.

Sven Lindqvist är väl värd att läsa för den som vill ha spännande och lättillgängliga böcker med en samhällskritisk, antirasistisk och historiekritisk inriktning. En lista på alla hans böcker finns på Wikipedia.

Henrik Persson

Brev till Indiska ambassaden:

En pågående rättstvist i Indien riskerar att leda till att miljontals människor från olika ursprungsfolk avhyses från sina traditionella boplatser i skogsområden. Rättstvisten har beklagligt nog initierats av några indiska miljöorganisationer. Föreningen har sänt ett brev till Indiens ambassad i Stockholm där vi lyfter fram att ursprungsfolk bör ses som allierade när det gäller bevarande av skogsområden. Brevet återges nedan i svensk version. (Notera att uttrycket "stamfolk" eller "tribes" återspeglar spåkbruket i Indien.)

Ambassadör Monika Kapil Mohta
Embassy of India
Adolf Fredriks Kyrkogata 12
Box 1340
111 83 Stockholm

1 juli 2019

Ärade Ambassadör!

Enligt beslut i Indiens Högsta Domstol den 13 februari 2019 ska skogsboende stamfolk och andra traditionella skogsinvånare avhysas från skogsmark, om deras ägandanspråk enligt skogsrättslagen har avvisats innan den 24 juli 2019.

En till två miljoner sökande står därmed inför hotet om avhysning från sina traditionella marker. Det slutliga antalet tvångsavhysta i Indien kommer sannolikt att öka väsentligt, eftersom alla delstater tvingas följa domstoluppdraget om det tillåts vinna laga kraft.

Vilken är betydelsen av lagen om skogsrättigheter i Indien?

Skogsrättslagen (Forest Rights Act, FRA) från 2006 bekräftar rätten att få tillträde till, förvalta och reglera skogsmark och resurser inom bygränserna, som kontrollerats av skogsdepartementet sedan kolonialtiden. Detta bekräftades av Indiens parlament genom lagen, eftersom dessa lokalsamhällen hade skött skogarna och resurserna på ett hållbart sätt. Förhållandet till ekosystemet är en grundläggande del av ursprungsfolkens kulturer, som omfattar egna sedvänjor, trossystem, lokalsamhällen och bostäder.

Den indiska skogsrättslagen anses allmänt överensstämma väl med internationella normer för skogsbesvarande. Varför undergräva en fungerande lag? Indien, ett land som har ett av världens största antal ursprungsfolk, kommer genom de hotande massavhysningarna att skapa oerhört lidande bland berörda människor om avhysningarna genomförs.

Även syftet att bevara skogsområdena skulle motverkas genom sådana avhysningar! Ursprungsfolksorganisationer och observatörer över hela världen känner djup oro inför detta hotande scenario.

Vilka landrättskrav påstås vara "falska"?

Högsta Domstolens order utgår också från att varje enskilt markkrav som har avslagits enligt denna lag är ett "falskt krav". Detta påstående synes strida mot resultaten i lägesrapporten till premiärministerns kontor den 29 augusti 2018 från Ministeriet för stamfrågor (Ministry of Tribal Affairs).

Skogslagen ger stamfolk som lever på skogsmark rättighet att göra anspråk på marken. Många berörda ursprungsfolk har uttryckt att hela processen med att ansöka om äganderätt är bristfällig, eftersom de juridiska åtgärder som krävs för att få sedvanerätten erkänd är extremt betungande.

Ironin är att stamfolk tydligen ses som ett problem. Enligt vår uppfattning måste dessa folk snarare ses som en del av lösningen för att skydda och bevara värdefulla skogsområden. Detta förespråkas också i ett antal ny-

ligen genomförda forskningsstudier.

Tvångsflyttningar kommer att skapa en katastrof, inte bara för stamfolk och andra traditionella skogsinvånare utan även för den indiska nationens utveckling och för bekämpningen av klimatförändringarnas negativa effekter.

Den fortsatta processen

Vi välkomnar att Högsta Domstolen har suspenderat verkställigheten av sin order och kommer att göra en bedömning av om de administrativa och juridiska processerna i dessa ärenden har varit rättssäkra. Fallet kommer att återigen tas upp den 24 juli.

Vi anser vidare att Indiens regering och parlament bör stärka ursprungsfolkens rättigheter, inklusive rätten att skydda och bruka de skogsresurser, som bysamfälligheterna traditionellt förfogar över. Ursprungsfolk är centrala aktörer när det gäller att bevara skogsområden och därmed motverka klimatförändringar.

Med vänlig hälsning,

Henrik Persson / Rolf Ericsson
ordförande / kassör
Föreningen Fjärde Världen

Hästen - bland folken och i myterna

I höst beräknas nr 13 i föreningen Fjärde Världens skriftserie Kulturdebatt utkomma.

Skriften handlar om ett antal kulturers relation till hästen, och om hästens användning som symbol.

Hästen står oss ju nära, både i historien och kulturen. Bland alla folk den funnits hos, från mongolerna till Antikens stadskulturer och ursprungsfolken på Nordamerikas prärier, har hästen varit viktig. Både som arbetskraft i vardagen, i strid, och som symbol för rikedom och makt.

Vid spridningen över världen av språk och kulturer har hästen också spelat en handfast roll, vilket diskuteras i texten.

Boken kan användas både av den allmänt intresserade, eller som bredvidläsningsbok i historia, samhällskunskap och religionskunskap.

Författaren, Henrik Persson, är fil kand/kulturvetare, och yrkesverksam inom folkbildningen.

Grafisk form: Olof Rydström

Förhandsbeställ boken redan nu:

Pris 125 kr plus frakt.

Mejla till: fvarlden@gmail.com

Eller betala in på direkt på

plusgiro: 479 54 91-2

Föreningen Fjärde Världen 35 år! 1984-2019

Styrelseledamöter i Föreningen Fjärde Världen tillsammans med uigurererna som gästade föreningen. Se text sidan 9.
Foto: Ola Persson

Din mejladress

Vi vill gärna ha kontakt med dig via mejl! Då kan du få föreningsnyheter från oss.

Skicka därför ett mejl från din mejladress med rubriken "Min mejladress som prenumerant" till post@f4world.org och skriv i meddelandet ditt namn. Då kan vi föra in din mejladress korrekt i prenumerantregistret.

Samtidigt tackar vi de av er, som redan har skickat sin mejladress. Ni behöver inte göra det igen!

Mejladresserna använder vi givetvis endast för prenumerations- och föreningsfrågor. **Absolut ingen reklam!**

**GE OSS ETT NAMN
och postadress,
så skickar
vi ett gratis
provnummer av
Fjärde Världen.**

Maila till:
f.varlden@gmail.com

Varför inplastad tidning?

Vi har fått en del negativa reaktioner på att förra numret av tidningen var inplastat.

Ja, det är tråkigt att använda plastomslag till tidningen. Anledningen är att Postnord sedan 1 januari i år inte tillåter att posttidningar skickas utan omslag (så som vi har kunnat göra tidigare). Tidningarna måste antingen vara inplastade eller inlagda i adresserade kuvert. Vi valde det billigaste alternativet, det vill säga plasten - men det svider i hjärtat.

Tack för att ni hörde av er - och givetvis även för att ni källsorterar!

Vill du hjälpa oss?

Föreningens och tidningens ekonomi är en smula ansträngd.

Hjälp oss att säkra fortsatt utgivning genom att värva andra prenumeranter! Vi lovar ingen annan värvarbonus än att fortsätta att publicera en angelägen tidskrift.

Prenumerationspriset för 4 nr/år är 250 kronor. För pensionärer, arbetslösa och studenter: 160 kronor. För institutioner: 280 kronor. Stödprenumeration: 350 kronor.

Du kan också bidra med en penninggåva till tidningen! Vår tidning är unik när det gäller att försvara urfolks och etniska minoriteters rättigheter. Den är en röst som behövs i dagens debatt.

**Fjärde Världens plusgiro
479 54 91-2**

BEGRÄNSAD EFTERSÄNDNING

Vid definitiv eftersändning återsänds försändelsen med den nya adressen på baksidan (ej adressidan).

POSTTIDNING B-POST

Avsändare:

Föreningen Fjärde Världen
Solidaritetshuset
Tegelviksgatan 40
11641 Stockholm

FJÄRDE VÄRLDEN

**Ursprungsfolk
Etniska minoriteter
Kulturkrockar & Kulturmöten
Mot rasism & Mot krig
Internationell solidaritet**

Grundad 1984

www.f4world.org f.varlden@gmail.com Vi finns på Facebook!